

האוסר לחיות: האם החיים של מאות זקנים וחולים חשובים יותר מהשגשוג הכלכלי?

ילדה יושבת על הברכיים של הסבא שלה ומלטפת את הלחי שלו. היא מרגישה את הלחי הסדוקה, המיובלת והמגורדת. אחר כך מעבירה את היד על הלחי שלה ומרגישה את המגע החלק והנעים.

היא חושבת רגע ואומרת: "סבא, נכון אתה נולדת לפני הרבה שנים? ונכון אני נולדתי בשנים האחרונות? אז אני חושבת שהעולם הולך ומשתפר כל הזמן..."

כמה שווים החיים של אדם זקן? כמה ראוי להיאבק על שימור החיים של אדם עם מחלות רקע שזמנו קצוב ומוגבל? איש לא יודה בכך, אבל אלו השאלות הגדולות שעומדות על שולחן מקבלי ההחלטות.

זאת עובדה שהקורונה פוגעת בעיקר באנשים מבוגרים או חולים עם מחלות רקע. גיל התמותה הממוצע באיטליה מהנגיף הוא 80, בישראל הוא 81 ואילו גיל התמותה הרגיל הממוצע הוא 82 ולכן השאלה הגדולה היא האם לא מגזימים בהיסטריה מהנגיף? האם לא כדאי לקחת יותר סיכונים ולפתוח את המשק? אלו לא שאלות פשוטות, משום שמנגד עומדת הדאגה לכלכלה העולמית – שגם היא בסופו של דבר משפיעה על החיים ואיכות החיים.

קחו כדוגמה את ישראל מול שבדיה. אוכלוסיית שתי המדינות היא בגודל זהה: סביב ה-10 מיליון נפש ובאותם ימים שממשלת ישראל החליטה לסגור את המדינה הרמטית ולאסור כל מפגש שהוא, בשבדיה הלכו בגישה הפוכה: הם המשיכו לקיים שגרה ולימודים תוך שמרחיקים ומבודדים אנשים מבוגרים וחולים. התוצאה היא שבשבדיה ישנם 1500 מתים ובישראל - 150.

בישראל בחרו, אם כן, בחיים לעומת הכלכלה. כאן מקדשים את החיים או כפי שאמר השבוע מנכ"ל משרד הבריאות: "בישראל יש יכולת ספיגה נמוכה של מוות". למרות המחיר הכלכלי האדיר של הסגר, החיים עצמם עומדים בראש סדר העדיפויות ומדינת ישראל עומדת בין צמרת מדינות העולם שאחוז התמותה בה הוא יחסית נמוך. אזרחים שלא ביקרו כאן חודשים ושנים, חוזרים ארצה בהמוניהם כדי להיות מוגנים מהנגיף או להיות מטופלים על ידי מערכת הבריאות הישראלית.

וכאן עולה השאלה הגדולה האם זה צודק? מה ערך החיים של אדם זקן שבין כך זמנו קצוב?

שלא נדע, אבל השאלה עולה בעוצמה בהקשרים אחרים שכולם מכירים למרבה הצער. כרב, נשאלתי פעמים רבות את השאלה הקשה האם לחבר הורה זקן ומורדם לצינור הזנה דרך הגרון/למכונת הנשמה או לאפשר לו למות בשקט? התהייה היא זהה: עד כמה חשובים החיים? ומהם בכלל חיים?

אנו רוצים לדון בשאלה הגדולה הזו דרך הנושא המרכזי בפרשיות השבוע. שתי הפרשיות הקרובות – תזריע ומצורע – עוסקות בנושא אחד: הטומאה. והשאלה העמוקה והמסתורית בתורה היא: מהי הטומאה? מהו אותו גורם מסתורי שחל פתאום על האדם ללא שעשה דבר רע? גרוע מכך: כיצד הטמא הופך להיות נשא של הטומאה ומדביק הלאה אנשים אחרים וכלים ואוכל שנגע בהם? האם הטומאה היא חיידק, נגיף, ישות מיסטית או איסור שרירותי שקבעה התורה ורק קראה לו בשם 'טומאה'?

זאת שאלה עצומה, משום שאין קשר רצינולי בין גורמי הטומאה: המוות מטמא - אבל גם היולדת שהביאה חיים חדשים מטמאת. המצורע מטמא - אבל גם בעל קרי ואישה בימי הווסת החודשי שלא עשו דבר רע מטמאים. אז מהי הטומאה? לאידך צריך להבין איך המקווה מטהר? והרי כלשון הרמב"ם: "אין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים?" וגם צריך להבין את השאלה הקשה: למה אישה שילדה בן טמאה שבעה ימים ואילו אישה שילדה בת טמאה כפול ימים? האם מגיע לה קנס שילדה בת!?

¹ <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5713086,00.html>

אנו נראה שהכול הולך לאותו מקום: הטומאה היא ההתרוקנות ואובדן כוח החיים. מה שמחבר בין כל מקרי הטומאה הוא ההתקרבות המסוימת אל החידלון, ובעיני היהדות, אין דבר גרוע יותר מהמוות. הקב"ה נמצא בחיים עצמם ולכן כל שנייה של חיים היא משאב שאין דרך להעריך אותו.

ב. נושא הטומאה והטהרה אינו מוכר לנו כיום, בזמן הגלות שאין בית המקדש בנוי בירושלים, אבל בעבר הוא השפיע רבות על החיים עד שישנן הערכות כי במרתף כל בית בעיר העתיקה היה מקווה טהרה. בחפירות ארכיאולוגיות בירושלים לאחר מלחמת ששת הימים נחשפו מאות בורות מקווה מימי הבית השני - בעיקר בעיר העתיקה אך גם מחוצה לה. לפני כמה שנים קראתי² על משפחה בשכונת עין כרם שערכה שיפוצים בבית, הם חצבו ברצפה עם מקדח קונגו ולפתע הוא נשמת לתוך האדמה. חפירות גילו מדרגות משוכללות לתוך בור מקווה.

התורה מציגה שמונה מיני טומאה וניתן לחלק אותם בכללות לטומאות מתיים וחיים: 1. בשבוע שעבר בפרשת שמיני למדנו על "טומאת נבלה", שהיא פגור חיה טמאה או בהמה טהורה שלא נשחטה כהלכה. 2. עוד למדנו שם על "שמונה שרצים" שמטמאים במיתתם, כמו עכבר צב ולטאה. 3. פרשת חוקת מוסיפה טומאת אדם מת שהוא "אבי אבות הטומאה" ומטמא אפילו אדם שעומד לידו באוהל.

1. נבלה - ויקרא יא: ולא לה תטמאו כל הנגע שנבלתם יטמא עד הערב ... לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה ושסע איננה שסעת וגרה איננה מעלה. **שמונה שרצים - ויקרא שם:** וזה לכם הטמא בשרץ השרץ על הארץ החלד והעכבר והצב ... כל הנגע בהם במותם יטמא עד הערב. **אדם מת - במדבר יט:** זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים.

עד כאן רצף הטומאות הוא איכשהו הגיוני וקשור כולו במוות. ואולם פרשיות השבוע שלנו מוסיפות עוד חמישה מיני טומאה והמשותף ביניהם שכולם טומאות של אנשים חיים, ויותר מכך: של אנשים שעסקו בהיפך הגמור מהמוות: ביצירת חיים חדשים בעולם.

טומאת יולדת: אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים ... ושלישים יום ושלישת ימים תשב בדמי טהרה בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא ... ואם נקבה תלד וטמאה שבועיים כנדתה וששים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה: ובמלאת ימי טהרה... תביא כבש בן שנתו לעלה ובן יונה או תר לחטאת.

אחר כך ממשיכה התורה עם **טומאת מצורע:** אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת ... וראהו הכהן וטמא אתו ... **טומאת זב וזבה** (שיוצאת מהם הפרשה חולנית): איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא... **בעל קרי:** ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב ... **ונידה:** ואשה ... כי תזוב ... כל ימי זוב טמאתה כימי נדתה תהיה טמאה היא.

הרב דוד צבי הופמן, מרבני גרמניה החשובים לפני כמה שנה, מאיר את הסיבה שהתורה פותחת את פרשתנו בטומאת היולדת, אף שטומאת המצורע חמורה יותר (שהמצורע משולח מחוץ לשלוש מחנות). אלא שהתורה מתחילה עם סדר הטומאות שיוצר **אדם חי מיד בלידתו** ולכן מתחילה עם היולדת.

רד"צ הופמן ויקרא/249: החמורה שבטומאות אלו [בפרשתנו] היא טומאת צרעת [שהמצורע משולח מחוץ לשלוש מחנות] והפרשה הייתה צריכה להתחיל בטומאה זו? אלא כיוון שבן אדם מביא לאימו את הטומאה **מיד ביציאתו לאוויר העולם** ... לכן התחילה התורה הסדר באותו סוג טומאה שגורם בהיולדו.

וכמובן שהתמיהה עצומה: מה קושר בין גופת אדם וחיה מתיים ובין (להבדיל) היולדת? איך אפשר לחבר בין המצורע שחטא חטא חמור וחשוב כמת ובין בעל קרי שעסק בהבאת חיים חדשים או אישה נידה בימי המחזור החודשי שלא עשתה דבר רע, ובכל זאת צריכה ללכת ולטהר עצמה במקווה?

נעיר כי הגמרא מקשה קושיה דומה על העובדה שהיולדת חייבת להביא קרבן עולה ו**חטאת** אחרי גמר ימי הטהרה שלה – והתמיהה מתבקשת: איזה **חטא** חטאה? הרי המצווה הראשונה בתורה שניתנה הן לאדם הראשון והן לנח היא פריה ורביה, וכיצד במקום להגיש ליולדת זר פרחים, גוזרים עליה חטאת!?

² <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4674825,00.html>

נדה לא: שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי: מפני מה אמרה תורה יולדת מביאה קרבן? אמר להן: בשעה שכורעת לילד, קופצת ונשבעת שלא תזקק לבעלה, לפיכך אמרה תורה תביא קרבן. מתקיף לה רב יוסף: והא מזידה היא ובחרטה תליא מילתא? ועוד קרבן שבועה בעי איתויי [ולא חטאת?]

הגמרא עונה כי היולדת צריכה לכפרה על כך, שעברה בה מחשבה שלא להביא יותר ילדים. מחמת צער הלידה היא נשבעה שלא ללדת יותר, ולכן קרבן היולדת נועד ללמד את ההורים לשמוח בהבאת ילדים לעולם. ואולם כאמור בפנים, הגמרא עצמה מקשה על כך. ובכל מקרה עלינו להמשיך ולחפש הסבר מדוע היולדת **טמאה** ומטמאת אוכל שנוגעת בו וצריכה טהרה במקווה?

לאיך צריך להבין כיצד המקווה מטהר? בהיות הטומאה בעיה מטאפיזית, כיצד המים מסלקים אותה?

רמב"ם סוף הלכות מקוואות: דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעת אותו, והרי הן מכלל החוקים. וכן הטבילה מהטומאות מכלל החוקים הוא, שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים, אלא גזירת הכתוב היא ... **ואף על פי רמז יש בדבר.**

ג. עוד שאלה עולה כאן: כאמור לעיל, אישה יולדת טמאה בלידת בת כפול ימים מאשר בלידת בן. ולא צריך להיות מפרש כדי לתמוה, האם התורה מסכימה עם כל הבדיחות המגדריות אודות לידת בת?!...³

2. נדה לא: מפני מה אמרה תורה זכר לשבעה ונקבה לארבעה עשר? זכר שהכל שמחים בו [בברית מילה] מתחרטת לשבעה, נקבה שהכל עצבים בה [עוד כמה ימים] מתחרטת לארבעה עשר.

הגמרא עונה בפשטות: אצל בן, חולף הדיכאון מהלידה ביום השמיני ולכן היא טמאה שבעת ימים, ואילו אצל הבת, שאין ברית, נמשך העצב עוד שבוע.

נאיר כי שמעתי פעם מאבא שלי עוד וארט רב-עוצמה, ולכאורה מקור הדברים ברש"ר הירש פרשתנו: בבוא היום, האימא תצטרך להמשיך את מסורת ישראל ולהעביר את דיני הטהרה לבת שלה, וכדי לחנך בת **עליה לתבוע מעצמה מידה כפולה**. חינוך הוא לא מה שאומרים לילדים, אלא מה שאנו דורשים מעצמנו, והילדים רואים את הרצינות שלנו וממשיכים באותה הדרך. ילד לא מקשיב מה אבא ואימא אומרים, אלא מתבונן מה יקר להם. ולכן לפני שתובעים מהם – עלינו לתבוע מעצמנו כפליים⁴. (ראו בהערה⁵ תוספת נפלאה באותה הדרך מתורתו של הרבי מליובאוויטש).

³ כמו אותו אבא שנולדה לו בת שלישית בבית חולים הקריה בתל אביב. בזעמו ניגש למשרד המנהל והכריז כי בפעם הבאה שאשתו תלד בת, הוא מחריב את המחלקה. חלפה שנה, אשתו הגיעה ללידה והפעם ילדה בן. הוא הכריז: "אתם רואים? רק עם צעקות מזיזים משהו במדינה הזאת..."

⁴ **סיפור:** בתקופת מלחמת העולם הראשונה היה בליטא גביר בשם דייניס. המלחמה פרצה והשלטונות החרים את רכושו והוא נשאר עני וחסר כל. אך תמיד היה אומר: רכושי האמיתי הם שתי בנותי ושני חתניי. הם יהלומים יקרים מפז. חתניו היו תלמידי חכמים גדולים וכיהנו כראשי ישיבה בטעלז.

פעם שאלו את הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור, רבה של קובנא, כיצד זכה האיש בחתנים כאלו? הוא סיפר: אותו גביר היה מחזיק את הישיבות בליטא. פעם צעדתי אליו לבקש תמיכה כספית בעיצומו של החורף, בוססתי בשלג ובבוץ ובגדיי התלכלכו עד המותניים. חששתי ללכלך את השטיחים היקרים וכורסאות הקטיפה ולכן צעדתי אל דלת המטבח הצדדית ונקשתי עליה. שתי הבנות הקטנות רצו אל הדלת וצעקו בשמחה: "אבא, הרב הגיע!". העשיר ראה אותי בדלת הצדדית ופרץ בבכי מר. הוא קרא: "הרב מקלקל את החינוך של הבנות שלי ... הבנות רואות אותי רודף כל היום אחרי כסף וזהב ומאין יזכו בחינוך לאהבת התורה? אלא שמדי פעם נכנס הרב ואני מקבל אותו בכל הכבוד הראוי, וכך הילדות מתרשמות מאהבת התורה של אבא. אלא שעכשיו נכנס הרב מדלת צדדית והבנות הקטנות מבינות כי כורסאות הקטיפה חשובות יותר מהתורה של הרב.

"אני מתחנך כי הרב יצא החוצה, ייכנס שוב מהדלת הראשית המפוארת, ידרוך עם הבוץ על השטיחים והכורסאות וכך הבנות יבינו שהתורה חשובה אפילו יותר מהשטיחים" ... כעת, סיים רבי יצחק אלחנן את סיפורו, אין פלא שהבנות ידעו בדיוק מה לחפש כשהגיעו לגיל שידוכים...

⁵ הגענו עכשיו מחג הפסח בו שואלים הילדים "מה נשתנה הלילה הזה?" כאן מצאנו עובדה מרתקת בנוסח ההגדה של הרמב"ם (וכן הגדת חב"ד): ברוב ההגדות, השאלה הראשונה היא "מצה", השנייה היא "מרור" ואחר כך "מטבילים" או "מסובים". זהו נוסח הגיוני, כיון שמצה היא מדאורייתא, מרור מדרבנן וגם ההסיבה היא חלק עיקרי בסדר. ואולם הרמב"ם מתחיל את נוסח "מה נשתנה" בקושיית "מטבילים", כאילו שזה **הדבר הראשון שצד את עיני הילד בליל הסדר.**

רש"ר הירש ויקרא יב: השפעת האם על מעלתה המוסרית של בתה היא כפליים כהשפעתה על בנה. שם מרכז הכובד של החינוך הוא באב; שהרי הבנים רואים בו דוגמה ומופת לתפקיד הגברי שלהם. ואילו אצל הבנות האם היא גם מעצבת אופי וגם מופת ודוגמה; משום כך בשעת לידתן היא **תתכונן בכפליים – לטובתה ולטובתן** – להתהלך בדרך הטהרה והמוסר עד לרום מעלת חזון המקדש.

ואולם לקמן נביא יסוד מבריק, שיקשר את טומאת הבת הכפולה עם עצם מושג הטומאה בכלל. אנו נפתח את השיעור עם הביאור החסידי בקצרה, ואחר כך נרחב אל יסוד מופלא המובא בספר הכוזרי ואין כמותו מתאים עם מוקד ומרכז החשיבה החסידית שהאיר הבעש"ט הקדוש.

ד. המוני מלווים צעדו אחרי מיטתו של הנפטר הנערץ, הרמ"ק, רבי משה קורדובירו, מנהיגה הדגול של קהילת המקובלים בצפת. אלו היו הימים שאחרי גירוש ספרד והעיר צפת כינסה אליה את גדולי הלמדנים והמקובלים של התקופה. המסורת מספרת כי הרמ"ק הדריך את תלמידיו מראש כי מי שיזכה לראות את עמוד האש שמלווה את מיטתו, הוא יהיה זה שיעמוד להספיד אותו, ומי שראה היה אברך צעיר בן 35 שהגיע לצפת רק חודשים אחדים קודם לכן.

האר"י הקדוש, רבי שלמה לוריא, נעמד לפני המיטה והעלה את השאלה הפשוטה: למה הרמ"ק הסתלק? בידענו שלא היה בו חטא ועוון, שכל מחשבותיו היו טהורות, איך פגע בו מלאך המוות? האר"י ענה בפסוק בפרשת כי תצא: "וכי יהיה באיש חטא משפט מוות - ותלית אותו על עץ". האר"י דרש כך: אם ראית אדם מת ואין לך במה לתלות את סיבת המיתה – 'ותלית אותה על חטא עץ הדעת'. שורש כל הצרות שעוד לא גמרנו לכפר עליו הוא אותו רגע בו אדם וחווה, יצורי כפיו של האלוקים, דחו את דרישתו המפורשת ונכנעו לתאוותם. הרמ"ק הסתלק, לא בגלל עצמו, אלא בגלל שבעצם קיומו של האדם בתוך גוף, הוא קשור ומושפע מעץ הדעת ולכן חייו קצרים וזמניים.

לפי אותו יסוד מבארת תורת החסידות את כלל מקרי הטומאה: נשים לב שרוב מקרי הטומאה קשורים **בחטא עץ הדעת**. המוות הוא כמובן תוצאה של חטא עץ הדעת, שהרי אלמלא החטא היה האדם (ובעלי החיים) חיים לעולם. המצורע נחשב כמת ולכן גם הוא קשור עם עץ הדעת. גם צער הלידה והווסת החודשית הם לדברי הגמרא עונש שהתקללה האישה על האכילה מהפרי האסור.

הוא אומר שהטומאה נוצרת באותם זמנים שאנו **משלמים על חטא עץ הדעת**. הטומאה מתרחשת בזמנים בהם נוצרת **התעוררות מחודשת של החטא הראשון**, ולפי החשיבה הקבלית (ראו לקוש יח/233), זה גם זמן של התגברות הקליפות והיניקה מהאנרגיות השליליות בעולם.

עוד מובא בספר ראשית חכמה שער הקדושה פרק ט על טומאת הבעל קרי, שהוא נטמא בגלל **ההרגשה הגופנית שלו**. (ולהעיר לגבי היולדת והנידה, שגם אצלן יש עיסוק מוגבר בהרגשה הגופנית). ויתכן לומר בדרך אפשר שכל עיסוק בהרגשה העצמית ובהגברת הגופניות קשורה עם עץ הדעת, שהתחילה בישות התאוה של אדם וחווה.

3. **ליקוטי שיחות לז/44:** אמר חז"ל (שבת נה, ב) כי ארבעה מתו בעטיו של נחש, שלא היה בהם שום חטא ומתו רק מפני חטא עץ הדעת... היינו שעל ידי החטא ניתנה זוהמה בכל אדם וכתוצאה מזה נוצרה עניין המיתה. **ליקוטי שיחות יד/26:** אמרו חז"ל (עירובין ק, ב) כי דם נדה הוא מהקללות שהתקללה חוה בחטא עץ הדעת, היינו שעל ידי מציאות החטא נתהווה בה מציאות של רע המתבטא בחלקו בדם נדה, אבל הגוף... דוחה אותו החוצה ואינו סובל מציאות של רע. **ליקוטי שיחות כז/85:** צער הלידה יש בו ביטוי של חטא עץ הדעת כמו שאמר הקב"ה לחווה: 'בעצב תלדי בנים'. ועפ"ז מובן

והקושייה גדולה: הרי הטיבול בכרפס ובחרוסת הוא רק מנהג ואינו משתווה בחשיבותו למצה ומרור? גם לפי סדר הלילה, הטיבול בחרוסת הוא מאוחר יותר מהמצה והמרור שהילד רואה אותם על הקערה מיד בתחילת הסדר? הרבי מסיק מכאן יסוד כביר (ליקוטי שיחות א/245): הדבר הראשון שצד את עיני הילד הוא ה"מנהג". ילד לא מתרשם מהמצוות החמורות שהאבא מקיים, משום שהאבא חייב לעשות אותן. הוא מתבונן באותם "מנהגים" - באותם הידורי מצווה שהאבא מוסיף ועושה מדעתו - ומהם לומד על יראת השמים העמוקה של ההורים

טעם הטומאה של היולדת והסיבה שצריכה להביא קרבן חטאת לכפרתה.
ליקוטי שיחות יב/65: עניין הטומאה בא מצד הישות [ההרגשה העצמית שהיא תוצאה מעץ הדעת].

עד כאן בקצרה רעיון אחד, אבל מכאן ברצוננו להתרחב אל מרכז השיעור: המצאתו הגדולה של ספר הכוזרי, ונפתח עם סיפור מיוחד במינו (שיחת השבוע 1699):

מרטין גרינפילד נחשב לחייט המפורסם ביותר בארצות הברית. כבר עשרות שנים הוא תופר את החליפות של נשיאי ארצות הברית ומנהל את אחד המותגים היוקרתיים באמריקה שנושא את שמו. [בשיעור לפרשת ויקהל-פקודי השנה סיפרנו את סיפורו האישי, איך הפך לחייט כה מבוקש].

בהיותו נער בן 16 התגלגל למחנות ההשמדה ובתחילת שנת תש"ה (1944) שהה במחנה בוכנוולד. בוקר אחד נלקח עם עוד 12 אסירים לצעידה אל מחוץ למחנה, אל העיר הסמוכה, ויימאר. האסירים מזי הרעב חלמו כי ימצאו בדרך ירק כלשהו, תפוח אדמה או גזר להחיות את נפשם. הם הובלו לבית הרוס למחצה ואנשי האס-אס הסבירו כי זה ביתו של ראש עיריית ויימאר שהופצץ בידי כוחות הברית. האסירים הצטוו לפנות את ההריסות ולשקם את הבית החרב.

מרטין סייר בבית הפגוע וגילה דלת המובילה למרתף. הוא החל לרדת בזהירות בגרם המדרגות ואז זיהה כלוב קטן בתוך החשיכה ובו שני ארנבים חיים. בתוך הכלוב מצא אוצר של ממש: עלה חסה מרקיב ופיסת גזר שהארנבים לא אכלו. בידיים רועדות פתח את הכלוב ונטל את שאריות הירק. בדיוק כשהחל ללעוס נבעת למשמע צעקה: "מה אתה עושה פה!". הוא גילה את בעלת הבית ניצבת בפתח, אוחזת תינוק ועיניה רושפות. "חיה שכמותך!", צרחה, "למה אתה גונב את האוכל של החמודים שלי!".

הגברת הזעיקה למקום איש אס-אס והלה ציווה את מרטין לצאת לחצר הבית ולשכב על הארץ. דקות ארוכות הפליא בו את מכותיו ומרטין בקושי הצליח לקום על רגליו. בדרכו לשוב למחנה, נאנק מכאבים, לא הבין כיצד אישה שהיא אִם לתינוק מידרדרת לשפל מוסרי כזה. רגשות נקם גאו בו והחלטה נחרצת גמלה בליבו: אם ישרוד את המלחמה, ישוב אל הבית ויפרע מהאישה האכזרית.

רגש הנקמה העניק לו את הדחף להתגבר על התלאות ולשרוד. למחרת יום השחרור הוא פנה אל שני אסירים צעירים, שעוד היה בכוחם לצעוד עד ויימאר ושיתף אותם בשבועת הנקם שלו. הם השיגו כלי נשק שהנאצים הותירו מאחוריהם ויצאו לדרך. מרטין זיהה את ביתו של ראש העיר והשלושה פרצו פנימה. מרטין ניצב מול האישה ואמר: "אני האומלל מהמרתף, באתי להרוג אותך".

האישה התחננה על חייה, ואז הבליחו במוחו זיכרונות: הוא נזכר שלמד ב'חדר' על ערך קדושת החיים. על העיקרון ששום דבר אינו יותר חשוב מלחיות, שהחיים – כל סוג שלהם – הם קדושים. בתוך ליבו השתולל מאבק איתנים, אבל אט-אט נשמט הרובה מאחיזתו. הוא סב על עקבותיו ועזב. לימים סיפר שברגע ההוא שב אליו צלם האנוש שאבד בגיהנום הנאצי. "בזכות המעשה הזה הצלחתי לחזור לחיים".

ישנו עיקרון אחד ברור שעובר בין כל מקרי הטומאה: בכלם יש איזשהו מוות, בכל המקרים הללו יש **אובדן כוח החיים והתרחקות מן החיוניות**. 1. במקרי המוות של אדם ובעל חיים זה ברור. 2. גם היולדת חווה קריסה מהחיוניות הנעלית שהייתה בה קודם. במשך תשעה חודשים הייתה שותפה של האלוקים והצמיחה בתוכה חיים חדשים. בכל יום גדל הילד והיא חשה את דפיקות החיים שלו בתוכה, ואולם כשהתינוק מגיח מרחמה החוצה, היא קורסת אל תוך עצמה ונופלת אל השגרה המיידית. 3. הווסת החודשית נוצרת כתוצאה מכך שלא נוצרה הפריה ובזבזה הזדמנות ליצור חיים חדשים. בימים שלפני הווסת, הגוף מכין את עצמו למפגש עם הצד השני והווסת היא תוצאה מכך שלא נוצרה הפריה. 4. גם ביציאת קרי, רוב רובם (אם לא כולם) של זרעי הגבר מתים ומאבדים את הפוטנציאל ליצור חיים. מה גם שבאיבר עצמו ישנה כעין מיתה וחולשה אחרי הניסיון ליצור חיים. 5. כנראה שגם הזיבה קשורה בדברים אלו. 6. כך במקרה של מצורע, התאים באיבר הנגוע מתרוקנים מחיוניותם וחווים כעין מיתה, כמו שאמר אהרן על אחותו המצורעת: "אל נא תהיה כמת אשר בצאתו מבטן אמו ויאכל חצי בשרו".

האמת היא שאנו מרגישים זאת במוחש. בכל המקרים שהוזכרו ישנה הרגשה של קריסה ודכאון נפשי. ככה זה אצל היולדת, אצל הנידה ובעל הקרי. שכן אצל כולם ישנו אובדן פנימי של כוח החיים.

4. כוזרי מאמר שני אות ס: יתכן כי הצרעת והזיבות תלויות בטומאת המת, כי המוות הוא ההפסד הכללי לגוף, האבר המצורע דומה למת, וכן הזרע הנפסד, כי יש בו רוח חיים טבעי ובו ההכנה להיות טיפת דם ממנה יתהווה האדם ולכן הפסדו של זרע זה, הוא ניגוד לתכונת החיות ורוח החיים.

[האמת היא שהבעיה בכל מקרי המוות הללו היא גדולה יותר: לא רק שעצם אובדן כוח החיים הוא שלילי, אלא הבעיה גדולה יותר: כל התרוקנות מחיוניות מזמנת כניסה של כוחות אחרים. כאשר הבור ריק ממים, נחשים ועקרבים נכנסים אליו. בחיים אין ואקום, אין שטח ריק, ולכל מקום שמתפנה נכנסים כוחות אחרים. וזה עומק רעיון הטומאה לפי החשיבה הקבלית.

אור החיים במדבר יט,ב: ישראל שמת, להיותו מלא קדושה מתוקה כמו כד דבש, בצאת הנפש ונתרוקן הגוף, יתקבצו הקליפות שהן כוחות הטומאה התאבים להידבק בקדושה כדי ליהנות מהטעם הערב.

הטומאה היא התגברות אנרגיות שליליות שמתלבשות על אדם שמתרוקן מחיוניות. ובפשטות: הוא חשוף בצריח. אין לו מה להפסיד ואז עושה כל טעות אפשרית. למה הדבר דומה? לאדם שהקפיד על דיאטה שבועיים ואז הגיע יום חמישי בלילה והוא איבד את השליטה והתפרק על קופסת גלידה משפחתית. הרגעים הבאים הם הרגעים המסוכנים ביותר. משום שהוא מרגיש אבוד וחסר תקנה ויכול להרוס הכול. (ראו משל מושלם בהערה⁶).

אם כן, הטומאה באה להעביר את המסר שהקב"ה נמצא בחיים, וכל התקרבות אל המוות – ואפילו הקלושה ביותר כמו אצל יולדת, נידה ובעל קרי – מחייבת כפרה. התפישה היהודית דוגלת בשתי מילים: "ובחרת בחיים". הצו העליון הוא לחיות, אין לנו דרך להעריך את המשמעות של רגע בחיים ולכן האדם חייב להיאבק בכל כוחו כדי להשיג עוד רגע כזה. נשים לב להלכה הבאה: אילו אדם זקן בן 99 כמעט גוסס, ויש סיכוי אחד להציל אותו ולהעניק לו עוד רגע של חיים, כל עם ישראל מחויב לחלל שבת כדי לעשות זאת. שכן אין צו עליון יותר מהמצווה לחיות.

לפי זה, שמעתי פעם רעיון מבריק ולצערי איני זוכר מקורו: למה טומאת היולדת כפולה בלידת בת? שכן בעת היותה בהריון עם בת, היא מייצרת עוצמת חיים כפולה, שהרי הבת הזו תהפוך למקור חיים ולידה בעצמה. ולכן ביציאת הבת מרחם האם, נפילת היולדת היא כפולה! ועל כן טומאתה כפולה.

באותה דרך הסביר פעם הרבי מליובאוויטש את העובדה שהמת מטמא אחרים, והרי השאלה ידועה כפי שפתחנו: איזה נגיף הוא הטומאה שעובר ומתפשט לאחרים? ביום השלושים לפטירת רעייתו, הרבנית חיה מושקא, אמר הרבי בכאב עצום רעיון כואב ומרגש עד אין קץ: תחושת החידלון היא המדבקת. מה שמסוכן בקרבה למת הוא החידלון המתפשט, שהרי כל אחד שנחשף למת ל"ע, מאבד מעט מתאוות החיים שבו, ולכן הטומאה מתפשטת ומחייבת זהירות והסגר.

התוועדות הרבי מליובאוויטש תשמח ב/423 (ביום השלושים לפטירת רעייתו): מצינו במדרש חז"ל שכאשר הגיע משה לפרשת טומאת מת, אמר: רבש"ע, במה תהא טהרתו?... ויש לבאר: לאחר כל הביאורים וההסברים קשה לבטל את התמיהה 'במה תהא טהרתו?' לבטל את הפעולה והרושם דהעדר החיים [שנוצרו] בהרגש הלב, עד כדי כך שלא יישאר ספק בהרגש הלב בכך שהקב"ה הוא טוב הנראה והנגלה ונותן מידו המלאה והפתוחה. ולכן נצרך האדם להשתדלות יתירה להשיג זאת.

בכך מובנת גם העובדה שטהרת הטמא היא בהליכה אל המקווה. שכן מי המקווה הם "מים חיים" שירדו מהשמים ולא נגעה בהם יד אדם. ולכן הכניסה אל המים החיים, ובפרט כשכל הגוף נכנס פנימה עד שאפילו שיערה לא מציצה החוצה, מתחדשת תאוות החיים שבאדם (ויש להאריך).

⁶ החסיד רבי מענדל פוטרפס, נעצר על ידי השלטון הקומוניסטי בעוון הברחת יהודים מברית המועצות והוגלה למחנה עבודה בסיביר. הוא חזר עם כמה סיפורי חכמת-חיים מרתקים. אחד מהם היה: פעם ראה עכביש טווה קורים על הקיר ולפתע נתפס יתוש בתוך הקורים. אפשר היה לצפות כי העכביש יתנפל מיד על היתוש וילכוד אותו, אך אירע דבר מדהים: העכביש לא מיהר. הוא נתן ליתוש זמן להיאבק ולנסות להיחלץ מהקורים, עד שאחרי שעה ארוכה של מאבק, היתוש איבד את הכוח וצנח בייאוש קודר על הקורים. לרגע הזה המתין העכביש ועט על היתוש... רבי מענדל הסיק מכך כי היצר הרע לא יכול עלינו כשאנו מלאי חיים. הוא ממתין לשעות החשוכות בהן אנו מרוקנים ונואשים, אנו חשים שאין כבר מה להפסיד – ואז עלולים לעשות את הטעויות הכי גדולות.

ה. נשוב אל שאלות הפתיחה: עד כמה חשוב להיאבק על החיים? מה ערך החיים של אדם זקן שזמנו קצוב? ולמה להתאמץ להחזיק בחיים אדם חולה ומורדם?

הגמרא מספרת את הסיפור הנורא על רבי חנינא בן תרדיון, שכבר שאחזה בו האש וכמעט נחנק, סירב לפתוח את פיו כדי לזרז את מיתתו אפילו בשנייה אחת. הוא אמר: "יטול את הנשמה מי שנתנה". לפי החשיבה הפנימית שהובאה לעיל, הרעיון הוא שכל רגע של חיים – ואפילו בקיצם הוא עולם מלא ואין בידינו דרך להעריך אותו.

ומה באשר לאדם מוגבל או מורדם שאינו עושה הרבה בחייו? שמעתי פעם רעיון מרגש כי לכל אדם יש שליחות בעולם ואולי השליחות שלו היא להציף את הטוב של המשפחה ולאפשר להם לטפל בו ולגמול עמו חסד. עכ"פ הרעיון הוא שכל רגע הוא פוטנציאל למעשה מצווה ואולי הרגע הזה הוא שיכריע את הטוב שתזכה לו הנשמה בגן עדן.

נסיים בנקודה אחרונה ולפחות בקצרה: ברוח אותו יסוד ביאר פעם הרבי את אחת השאלות הגדולות ביותר במקרא (הארכנו בשיעור לפרשת עקב לפני כמה שנים): איך זה שהתורה שבכתב מתעלמת מהעולם הבא? איך זה שהתורה שבכתב מתמקדת תמיד בשכר ועונש בעולם הזה ואף פעם לא מבטיחה כלום מהעולם הבא, גן עדן או גיהנום?

התשובה החסידית היא **שגן עדן הוא תענוג הנשמות, אבל עולם הזה הוא תענוג האלוקים**. בעולם הזה יכול האדם לקיים עוד מעשה מצווה, לקדש את העולם ולגמול חסד. ולכן התורה לא מתעסקת עם העולם הבא, כי אין זה עניינה. העולם הבא הוא אמנם גדול – אבל הוא לא חלק מהמשחק. הוא עולם הפנסיה והשכר ולא עולם העשייה. ולכן **ככל שחשוב להגיע למעלה, חשוב יותר לחיות למטה**.

ונסיים (לקו"ש כז/86): מובן שאדם טמא, צריך להזדרז לצאת מטומאתו ולהיטהר בהזדמנות הראשונה שנקרית לפניו. וכיון ש"מה שהקב"ה אומר לישראל לעשות, הוא עצמו עושה", הרי הקב"ה צריך להחיש ככל האפשר את גאולתנו ולא לעכבן אפילו כהרף עין כדי לטהרנו מקליפתנו ומטומאתנו בקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**